

فصل

گروه خلیج فارس

www.kerbo.ir

فاروق طولی

مدرس مراکز آموزش عالی استان هرمزگان

=====

سرشناسه: طولي، فاروق، ۱۳۶۴.

عنوان و نام پديدآور: قسم گوهر خليج فارس/فاروق طولي.

مشخصات نشر: قم: احمد مطهری، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهري: ۲۰۸ ص.

شابک: ۵۰۰۰۰ ريال: ۹-۸-۶۴۵۶-۶۰۰-۹۷۸

وضعيت فهرست نویسی: فبا

موضوع: قسم

رده بندي کنگره: ۱۴VDSR/ط ۹۵۴۹۵

رده بندي ديوي: ۹۵۵/۷۳۵۲

شماره کتاب شناسي ملی: ۲۶۴۶۱۵۲

شابک: ۹-۸-۶۴۵۶-۶۰۰-۹۷۸

قسم

گوهر خليج فارس

مؤلف: فاروق طولي

ناشر: استاد مطهری

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۰

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

صفحه و قطع: ۲۰۸ ص - رقی

قيمت: ۵۰۰۰ تومان

چاپ خانه: ولی عصر (عج)

فهرست

مقدمه	۱۵
فصل اول: اوضاع جغرافیایی، طبیعی و اقلیمی جزیره قشم	۱۹
موقعیت جغرافیایی جزیره قشم	۲۱
ویژگی‌های جغرافیایی جزیره قشم	۲۱
تقسیم‌بندی کشوری	۲۳
زمین‌شناسی جزیره قشم	۲۴
پیدایش خلیج فارس، دریای عمان، تنگه هرمز و جزیره قشم	۲۴
فرسایش	۲۵
خاک	۲۸
مشخصات زمین‌شناسی جزیره قشم و خلیج فارس	۲۸
گنبد نمکی نمکدان	۳۰
غار نمکدان	۳۲
زمین لرزه	۳۴
آب و هوا	۳۷
بادها	۳۸
بارندگی، مه، فشار هوا	۴۱
پدیده‌ی شرعی	۴۲

۴۳	درجه حرارت
۴۴	ویژگی‌های دریای قشم
۴۷	منابع طبیعی
۴۷	آب
۴۹	شیوه‌ها و روش‌های جمع‌آوری آب
۴۹	برکه (borke)
۵۰	چالو
۵۱	کولنج
۵۱	چاه
۵۲	گاوچاه
۵۳	سد و بند
۵۳	پوشش گیاهی
۵۳	مهم‌ترین درختان جزیره قشم
۵۳	حرا (مانگرو)
۵۵	کنار (ziziphus spin)
۵۶	کهور (prosopis spicigera)
۵۶	خرما (phoenix dactlifera)
۵۷	استبرق، کُرک، خرگ (calotropis procera)
۵۸	لور، لول، انجیر معابد (fichus bengalensis)
۵۸	چریش
۵۹	چش، کِرت (acacia Arabica wild)
۵۹	گیاهان دریایی
۶۱	زندگی جانوری

آبزیان.....	۶۱
خزندگان.....	۶۳
پرندگان.....	۶۳
پستانداران.....	۶۴
دوزیستان.....	۶۴
فصل دوم: پیشینه‌ی تاریخی جزیره قشم.....	۶۵
وجه تسمیه جزیره‌ی قشم.....	۶۷
دلایل تاریخی و طبیعی ایجاد مراکز سکونت در جزیره قشم.....	۷۱
قدیمی‌ترین تاریخ سکونت در جزیره قشم.....	۷۲
جزیره قشم در دوره هخامنشی، اشکانی و ساسانی.....	۷۴
جزیره قشم در اوایل اسلام.....	۷۷
دوران استعمار و تسلط اروپاییان (عصر صفوی).....	۷۸
حضور پرتغالیان.....	۷۸
زندگی امام‌قلی‌خان.....	۸۱
حضور هلندی‌ها و انگلیسی‌ها.....	۸۳
قبیله بنی معین (صوالج) و قواسم (دوره‌ی افشاریه).....	۸۴
جزیره قشم در دوره زندیه و قاجاریه.....	۸۶
راه‌های ارتباطی.....	۸۷
نام‌گذاری روستاها در جزیره قشم.....	۸۸
حوادث پیش‌بینی نشده.....	۹۱
مهاجرت مردم.....	۹۱
آتش‌سوزی در شهر قشم.....	۹۲

- ۹۲ سال وبایی
- ۹۲ ریزش تگرگ
- ۹۳ بناهای تاریخی و باستانی
- ۹۳ بنای صخره‌ای (غار خَرس)
- ۹۴ بند و سد
- ۹۵ سد تل بالا
- ۹۵ سد دم
- ۹۶ آب‌انبار سازی
- ۹۷ قلعه سازی
- ۹۷ قلعه قشم
- ۹۸ قلعه لافت
- ۹۹ کلات کشتار
- ۱۰۰ بقعه سازی
- ۱۰۰ بقعه برخ
- ۱۰۰ بقعه بی بی مریم
- ۱۰۱ مسجد سازی
- ۱۰۱ مسجد شیخ برخ
- ۱۰۲ مسجد بی بی
- ۱۰۲ زیارت گاه‌ها
- ۱۰۲ شاه شهید
- ۱۰۳ شیخ برخ
- ۱۰۴ چاه‌های قشم
- ۱۰۵ قبرستان‌های جزیره قشم

قبرستان روستای کوشه ۱۰۵

قبرستان روستای توریان ۱۰۶

قبرستان انگلیسی‌ها ۱۰۶

فصل سوم: بررسی جغرافیای انسانی، اجتماعی و فرهنگی جزیره قشم ۱۰۷

جغرافیای انسانی ۱۰۹

افسانه ورود نخستین انسان به جزیره ۱۰۹

مهاجرت ۱۱۱

سیمای اجتماعی ۱۱۳

ترکیب قومی ۱۱۳

جمعیت ۱۱۴

بهداشت و درمان ۱۱۶

داروهای محلی ۱۱۶

مسکن ۱۱۷

سیمای فرهنگی ۱۱۸

آداب و رسوم جزیره قشم ۱۱۸

اخلاق و عادات ۱۱۸

ماه رمضان ۱۱۹

عید فطر ۱۲۰

عید قربان ۱۲۰

مراسم رَزِیف (عَصَا) ۱۲۱

مراسم زار ۱۲۱

مراسم غروسی ۱۲۳

۱۲۵	جشن دریانوردی
۱۲۷	عاشورا
۱۲۷	مکتب خانه‌های سنتی (مختب: makhtab)
۱۲۸	پوشاک
۱۲۹	زبان و گویش
۱۳۰	نمونه‌هایی از لغات و کلمات جزیره‌ی قشم
۱۳۶	دین و مذهب
۱۳۶	آلات موسیقی بومی
۱۳۸	آموزش و پرورش
۱۳۹	فصل چهارم: بررسی وضعیت اقتصادی جزیره قشم
۱۴۱	اقتصاد سنتی
۱۴۱	فعالیت‌های اقتصادی قدیم
۱۴۲	کشاورزی
۱۴۳	زراعت
۱۴۴	دام‌پروری
۱۴۵	نخل
۱۴۷	ماهی‌گیری
۱۵۰	صید میگو
۱۵۱	صید مروارید
۱۵۳	دریانوردی
۱۵۳	کشتی‌سازی
۱۵۴	اسامی مختلف لنج‌ها و کشتی‌ها

۱۵۸	سرشاخه چینی
۱۵۸	بافندگی
۱۵۹	بازرگانی در جزیره قشم
۱۵۹	بازرگانی قدیم
۱۶۰	بازرگانی جدید
۱۶۲	کان‌ها
۱۶۲	چشمه‌های جزیره قشم
۱۶۳	صنایع دستی
۱۶۷	گردشگری
۱۷۰	نتیجه‌گیری
۱۷۱	پیوست‌ها
۱۷۳	جدول شماره ۱: تقسیمات کشوری استان هرمزگان، سال ۱۳۸۲
۱۷۶	جدول شماره ۲- فهرست زلزله‌های شهرستان قشم
۱۸۱	فهرست منابع و مآخذ
۱۸۱	منابع فارسی
۱۸۶	مقاله‌ها و مجله‌ها
۱۸۹	طرح‌ها
۱۸۹	منبع عربی
۱۸۹	منابع انگلیسی
۱۹۱	چهره‌ی قشم امروز

مقدمه

تاریخ را خاطره‌ی نسل‌ها می‌نامند. درست همان طوری که خاطره‌ی بشر، زندگی گذشته‌اش را به حال ربط می‌دهد؛ بنابراین تاریخ یک ملت خاطره‌ی گذشته‌شان می‌باشد. چطور می‌توان تنها بدون خاطره زندگی کرد؟ در موارد عجیبی خاطره کاملاً از بین می‌رود. انسان ممکن است خود را و این که چه کسی است، فراموش کند. در چنین مواردی بشر مجبور است زندگی‌اش را مجدداً شروع کند. او به راستی هویتش را از دست می‌دهد و مجبور می‌شود که شخص دیگری بشود. به همین دلیل اگر در مورد تاریخ‌اش چیزی نداند، «خاطره - ملی» و هم چنین هویتش را از دست داده است. در خصوص ملتی جدید بایستی همه چیز را یاد بگیرد و اگر ما از تاریخ کشورمان چیزی ندانیم، نمی‌توانیم احساس ملی واقعی داشته باشیم؛ بنابراین ما نمی‌توانیم بخشی در سنت‌هایش داشته باشیم. اطلاعات در مورد تاریخ کشورمان، کلیدی برای دست‌یابی به روح ملی ماست.

زمان حاضر ریشه در گذشته دارد. احتمالاً نمی‌توانیم آداب و رسوم، افکار و عقاید ملی زمان حال را درک کنیم؛ اگر ندانیم چطور این چیزها به آن چه که اکنون هستند، تبدیل شده‌اند. علاوه بر این آینده از حال شکل می‌گیرد، همان طوری که حال از گذشته به وجود آمده است.

آنچه که ما به عنوان یک ملت باید باشیم و انجام بدهیم، به آنچه که در حال حاضر هستیم و انجام می‌دهیم بستگی دارد و همه اینها ناشی می‌شود از آنچه که در گذشته بودیم و انجام دادیم.

کتاب «قشم گوهر خلیج فارس» برگرفته از پایان‌نامه دوره‌ی کارشناسی ارشد با موضوع «بررسی وضعیت جغرافیایی تاریخی جزیره قشم» می‌باشد که پیشینه‌ی ناحیه‌ی مورد بحث را در دوره‌های مختلف از زمان ورود نخستین انسان مورد مطالعه قرار می‌دهد.

گرچه مجهولات بنده‌ی حقیر در برابر معلوماتم به مثابه‌ی اقیانوس، در برابر دریاست، اما تشکر و سپاس داشتن قطره، نشانه‌ی تمنای عظمت و شکوه اقیانوس است.

بنابراین در محضر بهترین‌های زنانی ادب به زمین زده و به میزان ظرفیت و توان خود از دریای علم و تجربه ایشان بهره می‌گیرم و بر خود لازم می‌دانم از زحمات بی‌دریغ و خالصانه‌ی استاد بزرگوار جناب آقای دکتر علی ذاکری و جناب آقای دکتر داریوش فامیلی که زحمت استاد راهنمایی و مشاوره بنده را بر عهده داشتند، هم‌چنین از جناب آقای مهندس سیدمحمدهاشم داخته، ریاست محیط زیست و ژئوپارک سازمان منطقه آزاد قشم و احمد بازماندگان قشمی عکاس محترم، تقدیر و تشکر می‌نمایم و آرزوی سعادت، سلامتی و بهروزی برای این فرهیختگان ارجمند را از درگاه خداوند منان خواستارم.

در پایان، هر نوشته‌ای را از آنجا که پیمودن راهی است، بی‌خطا نباشد؛ بنابراین، به پیروی از مولانا از صاحبان عقل و اندیشه می‌طلبم:

اگر خطا گفتیم اصلاحش تو کن
مصلحتی تو ای تو سلطان سخن
ما ندانستیم ما را عفو کن
بس پراکنده که رفت از ما سخن
کیمیا داری که تبدیش کنی
گرچه جوی خون بود نیلش کنی
و سرانجام این مقدمه را با تقدیم این یادگاری به شهیدان راه حکمت و
دانش به پایان می‌برم که:

خواجه مجلس تویی مجلسیان حاضرند
آب چو آتش یار، ما نه به نان آمدیم

فاروق طولی

بهمن ۱۳۹۰

www.ketab.ir